

**Ερωτήσεις κατανόησης / Τρόποι ανάγνωσης
Ασκήσεις / Θέματα εργασιών**

1.

α. Ο Saussure εκφράζει την πολυσυζητημένη άποψη ότι «η γλώσσα είναι μορφή και όχι ουσία», άποψη την οποία συνδέει με την έννοια της «αξίας» καθώς και με τη διάκριση *langue-parole*. Προσπαθήστε να διαβάσετε τα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* με μια λογική σειρά που να αναδεικνύει ή/και να αποδεικνύει την άποψη αυτή. Σας προτείνεται η εξής σειρά:

- σσ. 99-104 («Φύση του γλωσσικού σημείου»),
- σσ. 137-173 («Συγχρονική γλωσσολογία», «οντότητες της γλώσσας», «συνταγματικές-συνειρμικές σχέσεις», «αξία»),
- σσ. 35-63 («Αντικείμενο της γλωσσολογίας»).

Σύμφωνα με τη σειρά αυτή, ο Saussure εκκινεί από την έννοια του αυθαίρετου του σημείου. Τα σημεία εκφράζουν περιορισμούς στα συνεχή σκέψης-ήχου, ανεξάρτητα από το αντικείμενο αναφοράς τους. Σημαίνουν και σημαινόμενο ορίζονται αμοιβαία. Σημαίνουν και σημαινόμενο ορίζονται επίσης από τη σχέση τους προς άλλα σημαίνοντα και σημαινόμενα. Η έννοια της «αξίας» καθίσταται έτσι το κατεξοχήν αντικείμενο της γλωσσολογίας. Από την προσέγγιση αυτή προκύπτει ότι «η γλώσσα είναι ένα σύνολο διαφορών» και ότι «η γλώσσα είναι μορφή και όχι ουσία». Διατυπώστε με ακρίβεια αυτόν τον συλλογισμό, παρακολουθώντας τις σχετικές ενότητες από τα *Μαθήματα*. (Μπορείτε να συμβουλευθείτε και το βιβλίο του Jonathan Culler, *Saussure*, Fontana Modern Masters, επιμ. F. Kermode, Λονδίνο: Fontana Press, 1976, ιδιαίτερα σσ. 28-29)

β. Διαβάστε από 3-4 εισαγωγικά εγχειρίδια γλωσσολογίας τις ενότητες που αναφέρονται στον «πατέρα της νεότερης γλωσσολογίας». Τώρα που ξέρετε κάπως τα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* είστε σε θέση να κρίνετε τι λείπει από τα εισαγωγικά εγχειρίδια που συγκρίνατε.

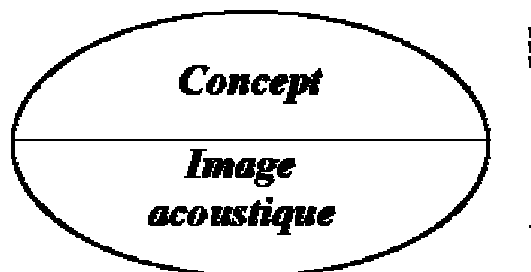
2. Θέλοντας να ορίσει το αντικείμενο της γλωσσολογίας, ο Saussure χρησιμοποιεί τρεις διάσημες παρομοιώσεις· συγκρίνει τη γλώσσα α) με το *αλφάβητο του Μορς*, β) με μια *μουσική συμφωνία*, γ) με μια *παρτίδα σκάκι*. Εξηγήστε σε κάθε περίπτωση τη σκοπιμότητα αυτών των συγκρίσεων προσδιορίζοντας τι είναι αυτό που, κατά τον Saussure, αποκαλύπτουν για τη μελέτη της γλώσσας. Στη

συνέχεια αξιολογήστε τις παρομοιώσεις αυτές εκτιμώντας την πραγματική τους εμβέλεια: σε ποια σημεία πιθανόν να μας παραπλανούν, ποιες όψεις του «γλωσσικού φαινομένου» ενδεχομένως

αποκρύπτουν ή αφήνουν αδιευκρίνιστες; Υπάρχουν στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* άλλες συγκρίσεις, παρομοιώσεις ή μεταφορές που να ενισχύουν ή να υπονομεύουν αυτές που προαναφέρθηκαν; Διαβάστε τα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* με αυτόν τον τρόπο: ψάχνοντας για παρομοιώσεις και μεταφορές.

3.

α. Σε τι διαφέρει η αντίληψη του σημείου στον Saussure από την αντίληψη που εκφράζεται με το «σημειακό τρίγωνο»; Για ποιους λόγους ο Saussure παραλείπει τις σχέσεις αναφοράς/δήλωσης και «παράστασης»/«αντιπροσώπευσης»; Για ποιους λόγους ασκεί κριτική στην «ονοματοθετική αντίληψη» της γλώσσας;

β. Παρουσιάστε ενδείξεις που να στηρίζουν την άποψη ότι η γλωσσική μας συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από «ονοματοθετική νοοτροπία» (π.χ. οι «πόλεμοι για τα ονόματα» στον λόγο των πολιτικών, στα Μ.Μ.Ε., στις διαφημίσεις· οι μαγικές λέξεις· οι λέξεις- ταμπού).

4. «Αυθαίρετο του σημείου»–«Γραμμικότητα του σημαίνοντος». Ποια από τις δύο ιδιότητες θεωρείτε ότι έχει σημαντικότερη θέση στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*; Ποιες οι συνέπειες κάθε μιας από τις δύο αυτές ιδιότητες; Βρείτε όλα τα σχετικά χωρία, συζητήστε τη σημασία του καθενός και δείξτε πώς συνδυάζονται μέσα στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*.

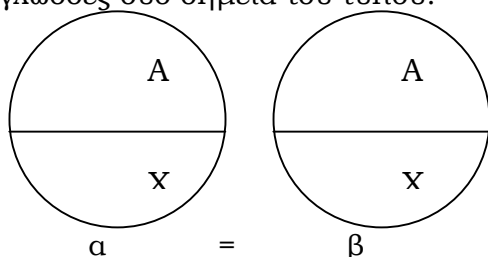
5. «Γραμμικότητα του σημαίνοντος». Να χρησιμοποιήσετε παραδείγματα *ασυνεχών μονάδων* από τη φωνολογία, τη μορφολογία και τη σύνταξη και να δείξετε ότι η γραμματική τους οργάνωση *δεν* είναι γραμμική αλλά ιεραρχική. Θα σας φανεί ιδιαίτερα χρήσιμο το κεφάλαιο 3 («Μια στοιχειώδης γλωσσολογική θεωρία») από τις *Συντακτικές Δομές* του Noam Chomsky (μτφρ. Φώτης Καβουκόπουλος, Αθήνα: Νεφέλη, 1991, 16-25).

6.

α. Να δώσετε παραδείγματα «αιτιολογημένης σχέσης» σημαίνοντος-σημαιομένου, δηλ. παραδείγματα «σχετικά αυθαίρετου».

β. Υπάρχουν σημεία των φυσικών γλωσσών που λειτουργούν ως «δείκτες» ή ως «εικόνες»; Εξηγήστε με παραδείγματα. (Μπορεί να σας βοηθήσει η μελέτη των λογοπαιγνίων και των διαφημίσεων. Θα ήταν χρήσιμο επίσης να συμβουλευθείτε την πολύ ενδιαφέρουσα ομιλία του Roman Jakobson “Quest for the Essence of Language”, *Selected Writings* τόμ. II, 345-359· αναδημοσιεύτηκε στο Roman Jakobson, *On Language*, επιμ. L. R. Waugh & M. Monville-Burstion, Harvard: Harvard University Press,

7. «Βασική ιδιότητα του γλωσσικού σημείου, που δεν τονίστηκε αρκετά από τον Saussure και άλλους που ασχολήθηκαν με την έννοια του γλωσσικού σημείου, είναι η *μοναδικότητά* του. Κάθε γλωσσικό σημείο, σ' όλες τις φυσικές γλώσσες, είναι στο σύνολό του μοναδικό. Δεν υπάρχουν στη γλώσσα ούτε δύο λέξεις που να συμπίπτουν απολύτως, δηλ. και στις δύο πλευρές του γλωσσικού σημείου. Δεν θα βρούμε στις φυσικές γλώσσες δύο σημεία του τύπου:

Αν συνέβαινε αυτό, θα είχαμε πλήρη ταύτιση των δύο σημείων και θα καταλυόταν έτσι μια βασική ιδιότητα κάθε σημείου: η διαφοροποιητική του αξία.»

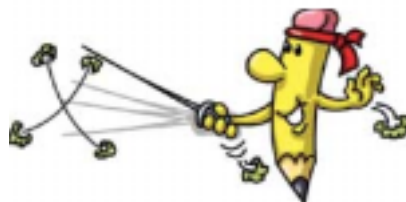
- α. Σχολιάστε το απόσπασμα αυτό από το βιβλίο *Θεωρητική γλωσσολογία* του Γεωργίου Μπαμπινιώτη (Αθήνα, 1980, σσ. 101-2). Είναι αλήθεια ότι ο Saussure *δεν* τονίζει αρκετά τη μοναδικότητα του γλωσσικού σημείου; Υπάρχουν χωρία στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* όπου ο Saussure συζητά και τονίζει αυτήν ακριβώς την ιδιότητα;

- β. Διατυπώστε την ιδιότητα της μοναδικότητας του σημείου ως συνέπεια της έννοιας της γλωσσικής αξίας.

8.

- α. Με το κείμενό του «Η φύση του γλωσσικού σημείου» (στα *Κείμενα σημειολογίας*, μτφρ. & επιμ. Κωστής Παπαγιώργης, Αθήνα: Νεφέλη, 1981, 15-23) ο Emile Benveniste ασκεί κριτική στη θεωρία περί σημείων του F. de Saussure. Διατυπώστε με ακρίβεια το κύριο επιχείρημα του Benveniste κατά της ιδιότητας του αυθαίρετου. Ποια έννοια της αναγκαιότητας έχει υπόψη του ο Benveniste όταν λέει ότι «ο δεσμός ανάμεσα στο σημαίνον και στο σημαινόμενο δεν είναι αυθαίρετος· απεναντίας, είναι αναγκαίος»; Αξιολογήστε τα επιχειρήματα του Benveniste βασιζόμενοι στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*. Ποια θα μπορούσε να είναι η απάντηση του Saussure;

- β. Να δείξετε ότι το ερώτημα «φύσει ή θέσει;» είναι / δεν είναι διαφορετικό από το ερώτημα «αυθαίρετο ή αναγκαίο».

9. Δώστε παραδείγματα σημειολογικών κωδίκων α) χωρίς άρθρωση, β) με μόνη τη δεύτερη άρθρωση, γ) με μόνη την πρώτη άρθρωση, δ) με διπλή άρθρωση, ε) με τριπλή άρθρωση, ς) με τετραπλή άρθρωση. Τι παρατηρείτε συγκρίνοντας τους διαφορετικούς αυτούς κώδικες ως προς την πολυπλοκότητά τους; Με ποια έννοια είναι «δευτερεύοντες» οι κώδικες με μόνη τη δεύτερη άρθρωση; Τι παρατηρείτε, γενικότερα, για την άρθρωση κωδίκων που κωδικοποιούν άλλους κώδικες; (Μπορείτε να συμβουλευθείτε τη *Θεωρία Σημειωτικής* του Umberto Eco, μτφρ. Έ. Καλλιφατιδή, Αθήνα: εκδ. «Γνώση», 1988, το βιβλίο *Μηνύματα και σήματα* του Luis Prieto, μτφρ. Δ. Μοσχόπουλος, Αθήνα: Νεφέλη, 1986, καθώς και το βιβλίο του George Mounin, *Κλειδιά για τη γλωσσολογία*, μτφρ. Ά. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Αθήνα: Μ.Ι.Ε.Τ., 1988.)

10. Στο βιβλίο της *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία*, σσ. 29-31, η Ειρήνη Φιλιππάκη-Warburton ασκεί κριτική στον Brian Newton και στην Αγγελική Μαλικούτη για τον τρόπο με τον οποίο αναλύουν τη μετακίνηση του τόνου σε ορισμένα προπαροξύτονα ουσιαστικά (*άνθρωπος-ανθρώπου*). η Φιλιππάκη-Warburton καταλογίζει στους δύο συγγραφείς ότι «συγχέουν τη διαχρονία με τη συγχρονία». Να ανατρέξετε στα σχετικά κείμενα (θα τα βρείτε στο Σπουδαστήριο Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών) προκειμένου να ελέγξετε αν ευσταθεί η κριτική της Φιλιππάκη-Warburton. Υπάρχουν άλλα γραμματικά φαινόμενα της νεοελληνικής που θα μας οδηγούσαν να εικάσουμε την ύπαρξη μακρών ή διπλών (φωνηέντων ή συμφώνων) σε ένα «αφηρημένο επίπεδο» της γραμματικής ανάλυσης; Να αναφέρετε και άλλα παραδείγματα απλοποιήσεων (π.χ. στα όρια λέξεων: *έχεις σκάψει*). Μπορεί, με βάση τα παραδείγματα αυτά, ο κανόνας της απλοποίησης των διπλών να διατυπωθεί ως *συγχρονικός* κανόνας της νεοελληνικής;

11. «Αξία»-«Σημασιολογικά πεδία». Εξετάστε τα βασικά «αισθήσεως σημαντικά» ρήματα στα ελληνικά και στα αγγλικά (*βλέπω, κοιτάζω, ακούω, φαίνεται, μυρίζω, γεύομαι, see, look, look(s)/seems, hear, listen, smell, taste*. ερώτηση: τα *πιάνω/αγγίζω, touch* είναι «αισθήσεως σημαντικά»);). Δώστε αντιπροσωπευτικά παραδείγματα χρήσης για κάθε ένα. Στη συνέχεια, ταξινομήστε τα ρήματα σε δύο πίνακες, ανά αίσθηση (όραση, ακοή κλπ.) και ανά «τροπικότητα» (π.χ. *see, look, seems*). Τι αποκαλύπτει η σύγκριση των δύο πινάκων για την «αξία» των ρημάτων αυτών; Να επαναλάβετε την άσκηση αυτή με τα βασικά *γνωστικά* ρήματα της νεοελληνικής.

12. «Αξία» (άσκηση υπομονής). Το προ-ρηματικό μόριο *να* θεωρείται δείκτης της «υποτακτικής έγκλισης» στα ΝΕ. Ως «υποτακτική έγκλιση» νοείται στις παραδοσιακές γραμματικές μια συγκεκριμένη μορφολογική κατηγορία με αφηρημένα σημασιολογικά χαρακτηριστικά («διάθεση»). Η

υποτακτική περιγράφεται συνήθως ως η έγκλιση του «αμφίβολου», του «αβέβαιου», του «μη πραγματικού», του «υποκειμενικού». Οι σημασιολογικές αυτές «αξίες» διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες της οριστικής έγκλισης, που θεωρείται πως εκφράζει το «πραγματικό», το «βέβαιο», το «αντικειμενικό».

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να συγκρίνετε το μόριο *να* με άλλους δείκτες υπόταξης στα ΝΕ (συμπληρωματικούς δείκτες: *οδ*), και συγκεκριμένα με τους δείκτες *ότι*, *πως* και *που*.

Εντοπίστε όσο περισσότερα παραδείγματα μπορείτε συνταγμάτων του τύπου

ρήμα₁ + *οδ* + ρήμα₂.

π.χ. *μπορείς (ρ₁) να φύγεις (ρ₂), άρχισε να βρέχει, του αρέσει να μας ψαρώνει, είπε ότι θα έρθει, φοβάμαι πως δεν καταλαβαίνετε τίποτα, το ξέρω πως η γλωσσολογία δεν είναι εύκολη υπόθεση, το βλέπεις που δεν έρχεται κανείς στα μαθήματα;* (Χρησιμοποιήστε παραδείγματα από εφημερίδες, μυθιστορήματα, καθημερινή κουβέντα...· χρήσιμο πάντως είναι να συμβουλευθείτε και τη *Νεοελληνική Σύνταξι* του Αχιλλέως Τζαρτζάνου.)

Στη συνέχεια, χωρίστε σε κατηγορίες τα ρήματα₁ ανάλογα με το αν συντάσσονται με έναν, δύο, ή όλους τους *οδ*. Πόσες κατηγορίες σχηματίζονται με αυτόν τον τρόπο;

Σε περίπτωση που ορισμένα ρήματα συντάσσονται με περισσότερους από έναν *οδ*, προσπαθήστε να διατυπώσετε τις σημασιολογικές διαφορές που προκύπτουν από την επιλογή του εκάστοτε *οδ*· π.χ. σε τι διαφέρουν τα παρακάτω:

*Λένε να πάνε στη Γαλλία,
Λένε ότι θα πάνε στη Γαλλία,*

*Αρνήθηκε να έρθει,
Αρνήθηκε ότι ήρθε.*

Παρατηρείτε συντακτικούς και μορφολογικούς περιορισμούς στο ρήμα₂ ανάλογα με τον *οδ*; π.χ.

*αρνήθηκε ότι ήρθα,
*αρνήθηκε να ήρθα,
σταμάτησε να γράφει,
σταμάτησε να γράψει

*(≠ σταμάτησε για να γράψει),
τον είδα να έρχεται κατά πάνω μου,
τον είδα να είναι ψηλός

Υπάρχουν συντακτικοί ή σημασιολογικοί περιορισμοί στην «κατάνομή» των δεικτών *ότι* και *πως*;

Προσπαθήστε να διατυπώσετε υποθέσεις για τη σημασιολογική «αξία» των *οδ*. Οι υποθέσεις αυτές πρέπει να *εξηγούν* τα δεδομένα σας.

Σημ. 1. Με ποιο τρόπο ορίζεται η «υποτακτική έγκλιση» στην *Εισαγωγή στη θεωρητική γλωσσολογία* της Ει. Φιλιππάκη-Warburton; Ποιες οι διαφορές από τον ορισμό του Τζαρτζάνου;

Σημ. 2. *Στις Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* (Πρακτικά της ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.) θα βρείτε αρκετές ενδιαφέρουσες, αν και κάπως υπερδεμένες, μελέτες για το θέμα αυτό.

13. «Αξία». Προσδιορίστε τις διαφορές και τις ομοιότητες ανάμεσα στις τυπωμένες λέξεις (αριστερή στήλη) και τις λέξεις που διαβάζει ένας αφασικός (δεξιά στήλη):

liberty	freedom
canary	parrot
abroad	overseas
large	long
short	small
tall	long

(Τα παραδείγματα είναι από το βιβλίο *An Introduction to Language*, 2^η έκδ., των Victoria Fromkin και Robert Rodman, NY: Holt, Rinehart and Winston, 1978, 37.)

Πώς ονομάζεται το αφασικό σύμπτωμα που εκδηλώνεται με αυτόν τον τρόπο; Ποια άλλα συμπτώματα παρουσιάζει η συγκεκριμένη κατηγορία αφασικών; Περιγράψτε παρόμοια δικά σας «αφασικά» συμπτώματα (λ.χ. μια κοπέλα που την αποκαλέσατε «Βιολέτα» αντί για «Μαργαρίτα»). Τι αποκαλύπτουν τα συμπτώματα αυτά για τον τρόπο που είναι οργανωμένες στο μυαλό σας οι λεξιλογικές πληροφορίες;

14. «Αξία». Σε τι διαφέρει το /b/ από το /p/ (/bira/ ~ /píra/); από το /v/ (/bira/ ~ /víra/); από το /t/ (/bóra/ ~ /tóra/); Ως προς τι μοιάζουν αυτά τα ζεύγη φωνημάτων; Ποιο ζεύγος σχηματίζει τη «φυσικότερη» ομάδα;

15. «Αξία». Σε τι διαφέρει το /p/ από το /t/ (/ρόνος/ ~ /τόνος/); από το /k/ (/ρόνος/ ~ /κόνος/); από το /f/ (/ρόνος/ ~ /φόνος/); Ως προς τι μοιάζουν αυτά τα ζεύγη φωνημάτων; Ως προς τι μοιάζουν τα /p, t, k/; Εξηγήστε γιατί η ομάδα /p, t, k/ είναι «φυσικότερη» από την ομάδα /f, t, k/.

16.

α. Διαβάστε προσεκτικά το απόσπασμα που ακολουθεί, καθώς και ολόκληρη την ενότητα στην οποία περιέχεται (Θεοδοσία Παυλίδου, *Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης*, Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1995, 95-96· το παράδειγμα εμφανίζεται σε πολλά εισαγωγικά εγχειρίδια). Χρησιμοποιώντας το κεντρικό επιχείρημα του Saussure για τη «φύση του γλωσσικού σημείου» και την αξία ως κατεξοχήν αντικείμενο της γλωσσολογίας, να δείξετε τα σφάλματα στον συλλογισμό που περιέχονται στο απόσπασμα αυτό. (Υπόδειξη: Προσέξτε ότι η σύγκριση δεν γίνεται μεταξύ δύο *εννοιολογικών* πεδίων αλλά μεταξύ δύο *λεξιλογικών* πεδίων και ενός «αντικειμένου αναφοράς», δηλ. ενός «σταθερού σημείου»: του οπτικού φάσματος· ξεκινώντας από την παρατήρηση αυτή μπορείτε να υποστηρίξετε ότι το συγκεκριμένο επιχείρημα προϋποθέτει αυτό ακριβώς που θέλει να αποδείξει.)

«[Π]αρόλο που το οπτικό φάσμα (η κλίμακα των χρωμάτων) είναι κοινό για όλους τους ανθρώπους, οι γλώσσες το μορφοποιούν –το δομούν– διαφορετικά, όπως φαίνεται από το λεξιλόγιό τους (πβ. σχήμα σχετικά με

τη μορφοποίηση του χρωματικού φάσματος στα αγγλικά και στα ουαλικά).

αγγλικά	ουαλικά
green («πράσινο»)	gwyrdd
blue («μπλε»)	glas
gray («γκρι»)	
brown («καφέ»)	llwyd

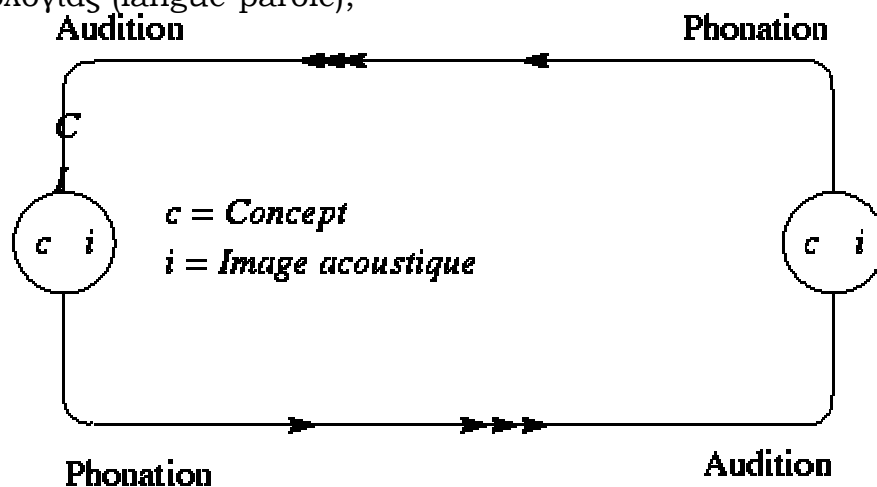
Το κλασικό παράδειγμα των χρωμάτων δείχνει πειστικά ότι τα εννοιολογικά όρια δεν συμπίπτουν. Με τις παρατηρήσεις αυτές συνδέεται και η υπόθεση των Sapir-Whorf για τη *γλωσσική σχετικότητα* (linguistic relativity), κατά την οποία η γλώσσα που μιλάει ένα άτομο επηρεάζει τους αντιληπτικούς και γνωστικούς του μηχανισμούς· κατά συνέπεια, η αντίληψη της πραγματικότητας δεν είναι απόλυτη, αλλά σχετική, με σύστημα αναφοράς κάθε φορά τη γλώσσα του παρατηρητή.»

β. Αναζητήστε στη βιβλιοθήκη τα κείμενα του Benjamin Lee Whorf όπου διατυπώνεται η αρχή της γλωσσικής σχετικότητας, καθώς και συνοπτικές παρουσιάσεις της αρχής αυτής (πληροφορίες υπάρχουν σε πολλά εγχειρίδια γλωσσολογίας και σε ανθολόγια φιλοσοφίας της γλώσσας). Γράψτε σχετική εργασία, με παραδείγματα από διαφορετικές γλώσσες, και παρουσιάστε την αρχή της γλωσσικής σχετικότητας στους συναδέλφους σας. Υπάρχουν ενδείξεις στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* που να στηρίζουν την άποψη ότι ο Saussure ήταν οπαδός αυτής της αρχής;

17. «Το πρόβλημα λοιπόν του φωνητικού μηχανισμού είναι δευτερεύουσας σημασίας μέσα στο πρόβλημα του λόγου» (*Μαθήματα*, 39). Να βρείτε και άλλα χωρία στα *Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας* που διατυπώνουν παρόμοια άποψη. Πώς εντάσσεται η άποψη αυτή στο ευρύτερο σημειολογικό πρόγραμμα του Saussure; Ποιες δυσκολίες προκύπτουν για τον Saussure από την παραδοχή ότι ο φωνητικός χαρακτήρας της γλώσσας είναι δευτερεύουσας σημασίας; (λ.χ. συμβιβάζεται η άποψη αυτή με τη «γραμμικότητα του σημαίνοντος»;

18. Σύμφωνα με τον Γεώργιο Μπαμπινιώτη (*Θεωρητική γλωσσολογία*, Αθήνα, 1980, 120), το σημαίνον μπορεί να διακριθεί σε ακουστικό («ακουστική εικόνα») και, προαιρετικά, σε οπτικό («οπτική εικόνα» ή «οπτικό ίνδαλμα»). Να διαβάσετε όλη τη σχετική ενότητα όπου γίνεται η εν λόγω διάκριση. Να αντλήσετε επιχειρήματα εναντίον αυτής της διάκρισης από το κεφάλαιο «Παράσταση της γλώσσας με τη γραφή» (*Μαθήματα γενικής γλωσσολογίας*, σσ. 55-63).

19. Τι εννοεί ο Saussure ως «κύκλωμα της ομιλίας» και πώς το περιγράφει; Ποια η σημασία του για τον προσδιορισμό του αντικειμένου της γλωσσολογίας (*langue-parole*);

20. «Για να κατανοήσει κανείς σωστά και πλήρως τη σημασία μιας λέξης, πρέπει να γνωρίζει το έτυμό της και την ιστορία της.» Να κρίνετε αυτή τη διαδεδομένη αντίληψη σύμφωνα με όσα διδάσκει ο Saussure για τη συγχρονία και τη διαχρονία της γλώσσας.

21. Πώς νομίζετε ότι γινόντουσαν τα Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας του Ferdinand de Saussure; Τι γνώσεις προϋπέθεταν; Πώς ήταν οργανωμένα τα γλωσσικά-γλωσσολογικά μαθήματα στο Πανεπιστήμιο που φιλοξένησε αυτές τις διαλέξεις; Χρησιμοποιούσε παραστατικά μέσα ο Saussure; Κρατούσε σημειώσεις; Τις διάβαζε; Έκανε ερωτήσεις; Ανταποκρινόταν σε ερωτήσεις; Άλλαξε τα μαθήματά του από χρονιά σε χρονιά; Ποια νομίζετε πως ήταν η «καλύτερη» χρονιά; Είχε τους ίδιους ή διαφορετικούς κάθε φορά ακροατές; (Γιατί είναι προτιμότερος ο όρος «μαθητής» αντί του «φοιτητής» για τους ακροατές αυτών των Μαθημάτων;)

Τι προσδοκούσε από τους ακροατές του; Ποιοι μαθητές του Saussure νομίζετε πως ήταν οι «πιο επιμελείς»; Τι παρεμβάσεις υποθέ-

τετε πως έγιναν από τους εκδότες των *Μαθημάτων* στα τετράδια των μαθητών του Saussure (εκτός από τα ομολογημένα «ξεριζώματα»);

Να συγκρίνετε επιλεγμένα αποσπάσματα από τετράδια μαθητών του Saussure (α' σειρά μαθημάτων: σημειώσεις του Albert Riedlinger, β' σειρά: σημειώσεις των Albert Riedlinger και Charles Patois, γ' σειρά: σημειώσεις Emile Constantin) με την κριτική έκδοση του de Mauro. (Τα βιβλία αυτά βρίσκονται στη βιβλιοθήκη του Τμήματος Ε.Μ.Μ.Ε., τα τετράδια σε δίγλωσσες εκδόσεις: γαλλικά-αγγλικά. Μπορείτε, βέβαια, να συμβουλευθείτε και την έκδοση του Rudolf Engler: βιβλιοθήκη του Τομέα Γλωσσολογίας του Α.Π.Θ., 4166/94 – αντίγραφο υπάρχει και στη βιβλιοθήκη του Παν/μίου Κύπρου.)